

Bijlage 2

Uitvoering motie Groothuizen (31 753, nr. 170)

In het AO van 31 januari 2019 heeft het lid Groothuizen (D66) benoemd dat nieuwe regelgeving aanleiding kan zijn voor veel procedures en daarmee kan leiden tot een groter beroep op rechtsbijstand (31 753, nr. 175). Naar aanleiding van de discussie op dit punt heeft het lid Groothuizen tijdens het VAO van 6 februari 2019 de moties 170 (31 753, nr. 170) en 171 (31 753, nr. 171) ingediend. Hierin vraagt hij – kort samengevat – om per departement vanaf 2002 in kaart te brengen welke regelgeving gevolgen heeft gehad voor de financieringsbehoefte van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand (motie 170) en om voor nieuwe regelgeving de gevolgen voor die financieringsbehoefte expliciet te onderbouwen (motie 171). Hieronder wordt uitvoering gegeven aan motie 170. In de derde voortgangsrapportage (31 753, nr. 216) heb ik uitvoering gegeven aan motie 171.

In motie 170 wordt de regering verzocht a) per verantwoordelijk departement de b) gevolgen van beleidskeuzes in nieuwe of te wijzigen regelgeving voor de c) financieringsbehoefte van het stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand d) vanaf 2002 te evalueren en de Kamer hierover te informeren.

De onderdelen van de motie zijn als volgt uitgevoerd:

- a) *per verantwoordelijk departement*: relevante wijzigingen in de wet- en regelgeving zijn per rechtsgebied en per departement dat (eerst)verantwoordelijk is voor die wetgeving weergegeven. De Raad voor Rechtsbijstand onderscheidt 24 rechtsgebieden.

- b) *gevolgen van beleidskeuzes in nieuwe of te wijzigen regelgeving*: uit gesprekken met de Raad voor Rechtsbijstand blijkt dat het niet mogelijk is om directe causale verbanden te leggen tussen wijzigingen in wet- en regelgeving en wijzigingen in aantallen toevoegingen. Er zijn namelijk meerdere (autonome) factoren die de geconstateerde wijzigingen in de aantallen toevoegingen op een bepaald rechtsgebied kunnen verklaren, zoals demografische factoren, economische factoren, internationale ontwikkelingen, wijzigingen in belastingwetgeving en wijzigingen van de wet- en regelgeving op het gebied van de gesubsidieerde rechtsbijstand zelf. In economisch mindere tijden kan bijvoorbeeld het aantal mensen met een uitkering toenemen, wat tot een groter aantal toevoegingen op het gebied van sociale zekerheid kan leiden. Daarnaast hoeft een wijziging in wet- of regelgeving niet in hetzelfde jaar te leiden tot een wijziging in het beroep op rechtsbijstand. Zo kan een nieuwe wet impact hebben op de rechtsbijstand voorafgaand aan de inwerkintreding ervan (anticiperend effect) of kan het effect juist met enige vertraging optreden.
De mogelijk relevante wijzigingen in de wet- en regelgeving zijn per rechtsgebied in de beantwoording weergegeven met daarbij de kanttekening dat er geen causaal verband hoeft te zijn tussen de wijzigingen en de ontwikkeling van het aantal toevoegingen op dat rechtsgebied. Voor de wijzigingen in de wet- en regelgeving van voor 2015 is geput uit de uitgebreide overzichten van relevante wijzigingen in de wet- en regelgeving uit de rapporten van de commissie-Wolfsen en de commissie-Barkhuysen.¹ Daarnaast is voor de jaren na 2015 een analyse gedaan van (interne) jaarrapportages van de Raad voor de Rechtsbijstand waarin de relevante wijzigingen in de wet- en regelgeving in kaart zijn gebracht. De genoemde bronnen geven een uitgebreid overzicht van wijzigingen in de wet- en regelgeving waarbij gestreefd is naar een zo volledig mogelijk overzicht. Het zou veel aanvullend onderzoek hebben gevergd om tot een volledig overzicht te komen dat alle wijzigingen bevat die mogelijk van invloed zijn geweest op het beroep op rechtsbijstand. Voor de wijzigingen ten aanzien van de Wet op de rechtsbijstand zelf is het evident dat deze van invloed zullen zijn en deze zijn daarom buiten beschouwing gelaten.²

- c) *financieringsbehoefte*: de gevraagde gevolgen voor de financieringsbehoefte zijn inzichtelijk gemaakt door te kijken naar de ontwikkelingen in de aantallen afgegeven

¹ Rapport commissie-Wolfsen (2015), bijlage 7, rapport commissie-Barkhuysen (2015), bijlage 6.

² Zie voor een overzicht van deze wijzigingen bijlage 4 van het rapport van de commissie-Wolfsen, bijlage 5 van het rapport van de commissie-Barkhuysen, of de jaarlijkse Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand van de Raad voor Rechtsbijstand

toevoegingen per rechtsgebied. Als meer of minder toevoegingen worden afgegeven, neemt ook de financieringsbehoefte toe, respectievelijk af. Hierbij zijn alleen die rechtsgebieden onderzocht die in ten minste één jaar in de betreffende periode een aandeel hebben van ten minste 1% in het totaal aantal toevoegingen. Wijzigingen in aantallen op rechtsgebieden met minder toevoegingen hebben een zeer beperkt effect op de financieringsbehoefte. Dit betekent dat rechtsgebieden met minder dan 4.000 toevoegingen per jaar buiten beschouwing zijn gelaten.

- d) *vanaf 2002*: op basis van cijfers van de Raad voor Rechtsbijstand zijn de aantallen afgegeven toevoegingen met onderscheid naar rechtsgebied in kaart gebracht vanaf 2002. Belangrijk om hierbij op te merken, is dat de cijfers van verschillende jaren zich niet altijd één op één laten vergelijken. Zo werden vóór 2008 op diverse punten andere definities werden gehanteerd, waardoor de cijfers van voor 2008 niet altijd goed vergelijkbaar zijn met de cijfers vanaf 2008.

Indeling van de beantwoording

Op de volgende pagina's zijn de grafieken naar rechtsgebied weergegeven met daarbij de tabellen met relevante wijzigingen in de wet- en regelgeving en het verantwoordelijke departement. De rechtsgebieden zijn gesorteerd op het aantal afgegeven toevoegingen, te beginnen met het rechtsgebied met het grootste aantal in 2019. Als bijlage is een overzicht toegevoegd van de aantallen afgegeven toevoegingen naar rechtsgebied tussen 2002 en 2019.

Voor de vergelijkbaarheid van de grafieken loopt de y-as van de grafieken door tot 40.000 toevoegingen. Uitzondering hierop zijn de grafieken over strafrecht, personen- en familierecht en asiel- en vreemdelingenrecht, omdat dit rechtsgebieden betreft waarop meer dan 40.000 toevoegingen kunnen zijn afgegeven in een jaar.

Sommige rechtsgebieden samengevoegd

Sommige rechtsgebieden zijn in één grafiek weergegeven, omdat deze rechtsgebieden sterk met elkaar samenhangen. Autonome ontwikkelingen, zoals hierboven genoemd, en wijzigingen in de wet- en regelgeving zullen waarschijnlijk op dezelfde wijze van invloed kunnen zijn op deze overeenkomende rechtsgebieden. Het gaat om de volgende vier grafieken met daarachter de rechtsgebieden:

- straf: straf (verdachten) en straf (overig);
- personen en familierecht: personen & familierecht (echtscheidingsgerelateerd), personen en familierecht (overig) en mediation (meer dan 99% van de mediantoevoegingen betreffen personen- en familierecht);
- asiel- en vreemdelingenrecht: asielrecht, vreemdelingenrecht en vreemdelingenbewaring;
- sociale zekerheid en arbeid: sociale voorzieningen, sociale verzekeringen, arbeid en ontslag.

Conclusies op basis van het overzicht

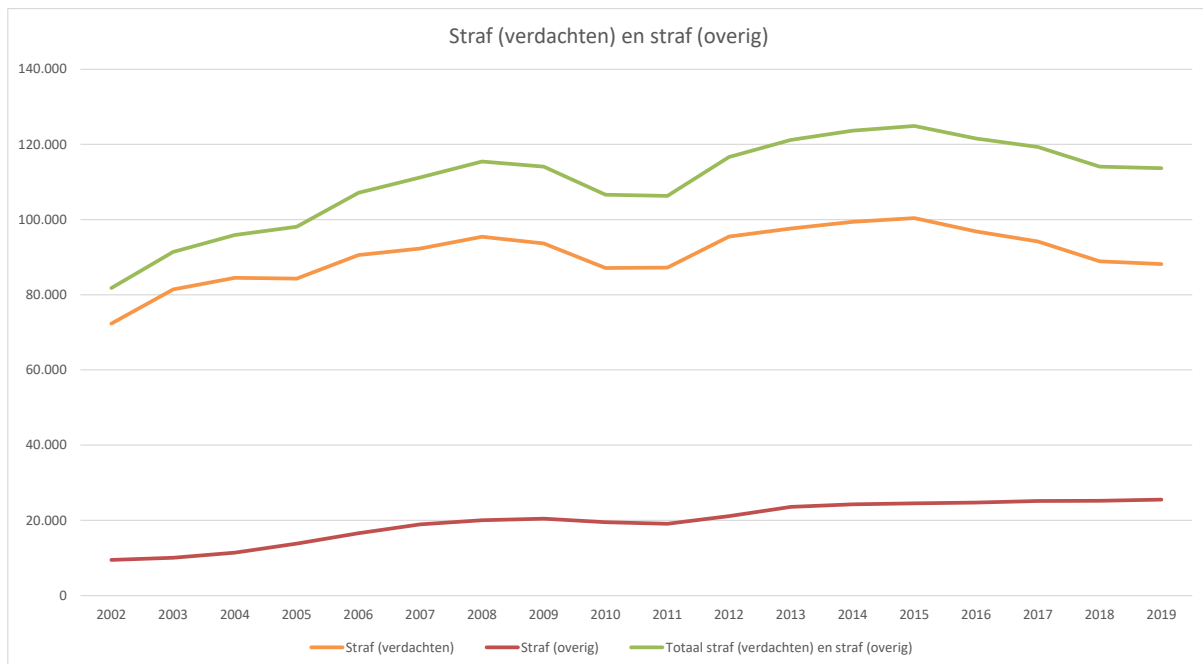
Met inachtneming van het bovenstaande, kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- a) Er zijn sinds 2002 veel wijzigingen in de wet- en regelgeving geweest die mogelijk van invloed zijn geweest op het beroep op rechtsbijstand.
- b) Het betreft niet alleen wijzigingen in de wet- en regelgeving van het ministerie van Justitie en Veiligheid, maar ook van andere departementen.
- c) Om het effect van wijzigingen in de wet- en regelgeving op de rechtsbijstand in de toekomst beter in beeld te brengen, is het van belang dat departementen bij toekomstige (wijzigingen) in wet- en regelgeving vooraf zo concreet mogelijk in kaart brengen wat de verwachte impact hiervan is op het aantal juridische procedures in het algemeen en het beroep op rechtsbijstand in het bijzonder.

Ten aanzien van punt c is inmiddels samen met de NOVA en de Raad voor Rechtsbijstand een werkwijze ontwikkeld waarmee, voorafgaand aan nieuwe en te wijzigen wet- en regelgeving, kan worden ingeschat wat de mogelijke gevolgen zijn van de invoering of wijziging op het beroep op gesubsidieerde rechtsbijstand. Het ministerie van Justitie en Veiligheid neemt daarin het voortouw

aan de hand van het opstellen en bijhouden van een wetgevingskalender en door contact daarover met andere departementen. Ook wordt in het Integraal afwegingskader voor beleid en regelgeving (het IAK) de vraagstelling over gesubsidieerde rechtsbijstand explicieter gemaakt, zodat ook andere departementen beter bewust zijn van het effect op het beroep op rechtsbijstand bij nieuwe wetgeving of wetwijzigingen. Deze werkwijze is bijvoorbeeld al toegepast voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Wet Educatie Beroepsonderwijs waarmee de rechtsbescherming van mbo-studenten wordt verbeterd. In de toekomst zal deze werkwijze ook bij invoering en wijziging van andere wet- en regelgeving worden toegepast.

Strafrecht

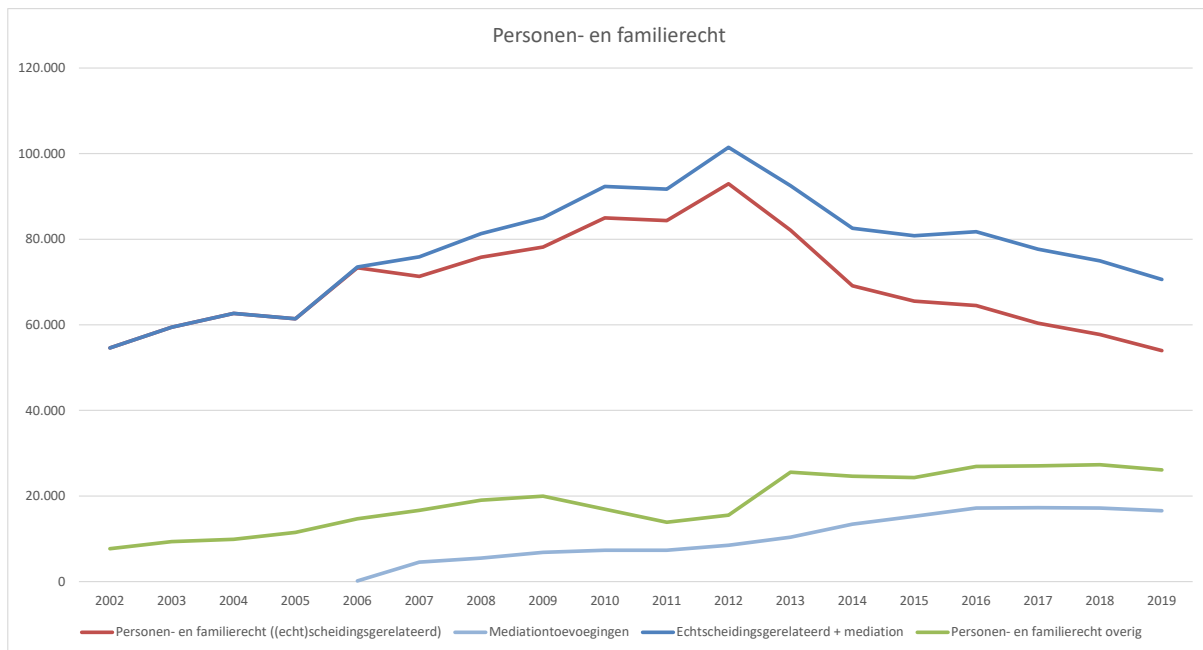
Wijzigingen Strafrecht	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen strekkende tot het verruimen van de bevoegdheid van de politierechter en de enkelvoudige kamers in hoger beroep tot het opleggen van straffen tot één jaar	12 juli 2002	Stb. 2002, 355 Kamerstukken 28215	Ministerie van JenV
Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot de ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel	1 september 2003	Stb. 2003, 202 Kamerstukken 28079	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding Besluit tarieven in strafzaken 2003	1 oktober 2003	Stb 2003, 330	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding van de Wet terroristische misdrijven door wijziging van het Wetboek van Strafrecht en enige andere wetten: duidelijker omschrijving van terroristische misdrijven en zwaardere bestraffing voor de voorbereiding van terroristische misdrijven	10 augustus 2004	Stb. 2004, 290 Kamerstukken 28463	Ministerie van JenV
Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en de	1 oktober 2004	Stb. 2004, 351 Kamerstukken 28980	Ministerie van JenV

Penitentiaire beginselenwet tot plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders			
Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en de Wegenverkeerswet tot herijking (verhoging) van een aantal wettelijke strafmaxima: eenvoudige mishandeling, afdreiging of chantage en het mogelijk maken van een strafrechtelijke reactie in gevallen waarin aanmerkelijk onvoorzichtig gedrag lichamelijk letsel bij een ander of de dood tot gevolg heeft gehad	1 februari 2006	<i>Stb.</i> 2006, 11 Kamerstukken 28484	Ministerie van JenV
Wet tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de buitengerechtelijke afdoening van strafbare feiten (Wet OM-afdoening)	1 februari 2008 – 1 mei 2012	<i>Stb.</i> 2006, 330 Kamerstukken 29849	Ministerie van JenV
Wijziging van het WvSv, het WvS en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces	1 januari 2010 (m.u.v. artikel I, onderdeel M, <i>Stb.</i> 2010, 792)	<i>Stb.</i> 2010, 1. Kamerstukken 30143	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding van de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor, waarin regels worden gegeven voor de verwezenlijking van het recht van de aangehouden verdachte om voorafgaand aan het verhoor door de politie een raadsman te raadplegen	1 april 2010	<i>Stcrt.</i> 2010, 4003	Ministerie van JenV
Invoering van de Wet inzake maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast (wijziging van de Gemeentewet, het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering): nieuwe bevoegdheden om op te treden bij ernstige gevallen van stelselmatig overlast in de publieke ruimte	1 september 2010	<i>Stb.</i> 2010, 325 Kamerstukken 31467	Ministerie van BZK
Verbetering van de mogelijkheden tot herziening van onherroepelijke rechterlijke uitspraken ten voordele van de gewezen verdachte	1 oktober 2012	<i>Stb.</i> 2012, 275. Kamerstukken 32045	Ministerie van JenV
Invoering van de Wet versterking positie slachtoffer in strafproces door wijziging van het Wetboek van strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet OM-afdoening	1 januari 2011	<i>Stb.</i> 2010, 792 en <i>Stb.</i> 2010, 291 Kamerstukken 30143, 31391 en 31248	Ministerie van JenV

Invoering van het rechterlijk gebieds- of contactverbod door wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering	1 april 2012	<i>Stb.</i> 2011, 546 Kamerstukken 32551	Ministerie van JenV
Invoering van de ZSM-methode	Vanaf 2012	Beleid politie, OM en ketenpartners	OM
Wijziging van diverse wetten in verband met de invoering van de verplichting voor bepaalde instanties waar professionals werken en voor bepaalde zelfstandige professionals om te beschikken over een meldcode voor huiselijk geweld en kindermishandeling en de kennis en het gebruik daarvan te bevorderen, onderscheidenlijk die meldcode te hanteren (verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling)	1 juli 2013	<i>Stb.</i> 2013, 142 Kamerstukken 33062	Ministerie van VWS
Invoering 'Aanwijzing afpakken', betreft regels voor het strafrechtelijk afpakken van financiële opbrengsten uit criminele activiteiten door het Openbaar Ministerie (OM)	1 januari 2014	<i>Stcrt.</i> 2013, 35782	OM
Wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten in verband met de invoering van een adolescentenstrafrecht	1 april 2014	<i>Stb.</i> 2013, 485 Kamerstukken 33498	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding wet houdende implementatie van richtlijn nr. 2013/48/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2013 betreffende het recht op toegang tot een advocaat in strafprocedures en in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel en het recht om een derde op de hoogte te laten brengen vanaf de vrijheidsbeneming en om met derden en consulaire autoriteiten te communiceren tijdens de vrijheidsbeneming (PbEU L294)	1 maart 2017	<i>Stb.</i> 2016, 475 Kamerstukken 34157	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding wet wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht teneinde de vergoeding van affectieschade mogelijk te maken en het verhaal daarvan alsmede het verhaal van verplaatste schade door derden in het strafproces te bevorderen	1 januari 2019	<i>Stb.</i> 2018, 132 Kamerstukken 34257	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding wet tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering en de	1 juni 2019	<i>Stb.</i> 2019, 180 Kamerstukken 35116	Ministerie van JenV

Overleveringswet ter implementatie van richtlijn nr. 2016/800/EU van het Europees Parlement en de Raad van 11 mei 2016 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure (PbEU L 132)			
--	--	--	--

Personen- & familierecht

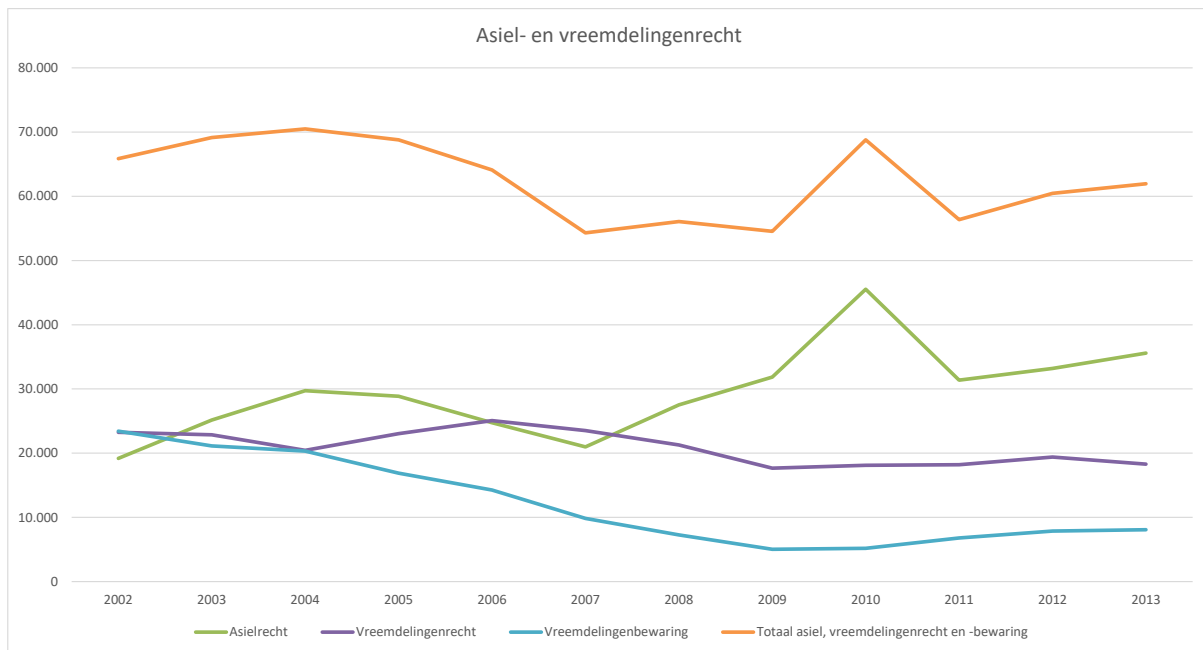

Wijzigingen Personen- en familierecht	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Invoering Wet op de jeugdzorg	1 september 2004 (Gedeeltelijke inwerkingtreding) 1 januari 2005	Stb. 2004, 306 i.c.m. Stb. 2005, 435. Kamerstukken 28168	Ministerie van VWS
Wet tot wijziging Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de herschikking van de bevoegdheidsverdeling tussen rechtbank en kantonrechter, alsmede van artikel 12 van dat Boek en van artikel 268 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering	1 mei 2007 (Met deze wetwijziging is niet langer de rechtbank bevoegd, maar de kantonrechter met betrekking tot het onder curatele stellen, instellen van een mentorschap of het onder bewind stellen van een persoon.)	Stb. 2006, 589. Kamerstukken 30521	Ministerie van JenV
Invoering Wet Politiegegevens	1 januari 2008	Stb. 2007, 300 Kamerstukken 30327	Ministerie van JenV
Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboeken het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met het bevorderen van voortgezet ouderschap na scheiding en het afschaffen van de mogelijkheid tot het omzetten van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap (Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding)	28 februari 2009 (Wettelijke verankering van het recht op omgang met het kind (artikel 1:377a BW) – het maken van goede afspraken bij de scheiding over contact van beide ouders met de kinderen / invoering van het ouderschapsplan.)	Stb. 2008, 410. Kamerstukken 29353	Ministerie van JenV
Invoering Wet bevordering voortgezet ouderschap en	1 maart 2009 (regeling materieel	Stb. 2008, 500 Kamerstukken 30145	Ministerie van JenV

zorgvuldige scheiding om het voortgezet ouderschap na een scheiding te bevorderen door het verplicht stellen van een ouderschapsplan en het expliciteren van de ouderlijke verantwoordelijkheid. Tevens wordt de mogelijkheid tot het omzetten van een huwelijk in een geregistreerd partnerschap afgeschaft	uitgewerkt per 1 maart 2011)		
Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen). De wetswijziging moderniseert het huwelijksvermogensrecht zodat het beter aansluit bij maatschappelijke ontwikkelingen, zoals emancipatie, het blijven werken van vrouwen en de toename in het aantal echtscheidingen. De meest ingrijpende aanpassing is over te gaan tot een beperktere gemeenschap van goederen	1 januari 2012	Stb. 2011, 205 Kamerstukken 28867	Ministerie van JenV
Invoering van de Wet beperkende maatregelen gesloten jeugdzorg door wijziging van de Wet op de jeugdzorg	1 juli 2013	Stb. 2013, 221 Kamerstukken 33494	Ministerie van VWS
Inwerkingtreding wet tot wijziging van enige bepalingen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek inzake curatele, onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen en mentorschap ten behoeve van meerderjarigen en enige andere bepalingen (Wet wijziging curatele, beschermingsbewind en mentorschap)	1 januari 2014	Stb. 2013, 414 samen met Stb. 2012, 666 Kamerstukken 33054 samen met 33451	Ministerie van JenV
Wijziging van het Burgerlijk Wetboek en het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering om enige bepalingen met betrekking tot het geregistreerd partnerschap in overeenstemming te brengen met die omtrent het huwelijk	1 april 2014	Stb. 2013, 486 Kamerstukken 33526	Ministerie van JenV
Wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek zodat de vrouwelijke partner van de moeder de juridisch ouder van een kind kan worden zonder dat daarvoor een gerechtelijke procedure nodig is	1 april 2014	Stb. 2013, 480. Kamerstukken 33032	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding Jeugdwet	1 januari 2015	Stb. 2014, 105 Kamerstukken 33684	Ministerie van VWS
Herziening van de maatregelen van kindbescherming. Bureau jeugdzorg krijgt de mogelijkheid	1 januari 2015	Stb. 2014, 130 Kamerstukken 32015 i.c.m. 33061	Ministerie van JenV

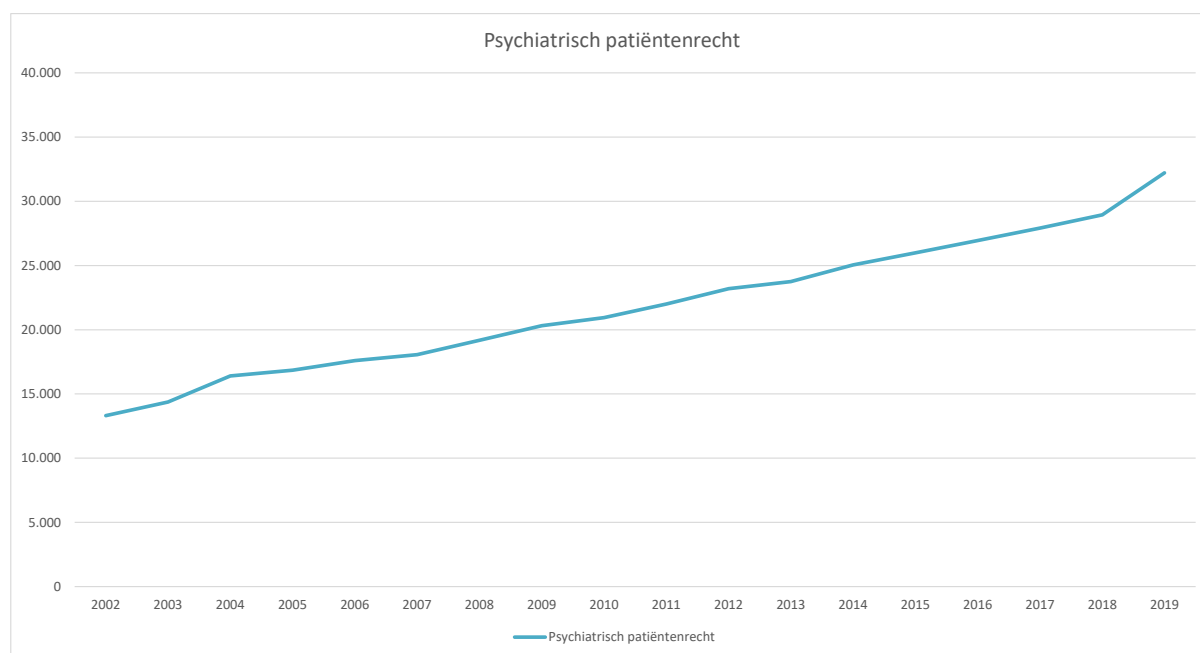
<p>de kinderrechter te verzoeken om een vaststelling van de verdeling van de zorg- en opvoedingstaken of een regeling inzake de uitoefening van het recht op omgang. Hiermee zouden op verzoek van Bureau Jeugdzorg afspraken uit het ouderschapsplan vastgesteld of gewijzigd kunnen worden die niet in een rechterlijke beschikking zijn vastgesteld</p>			
--	--	--	--

Asiel- en vreemdelingenrecht

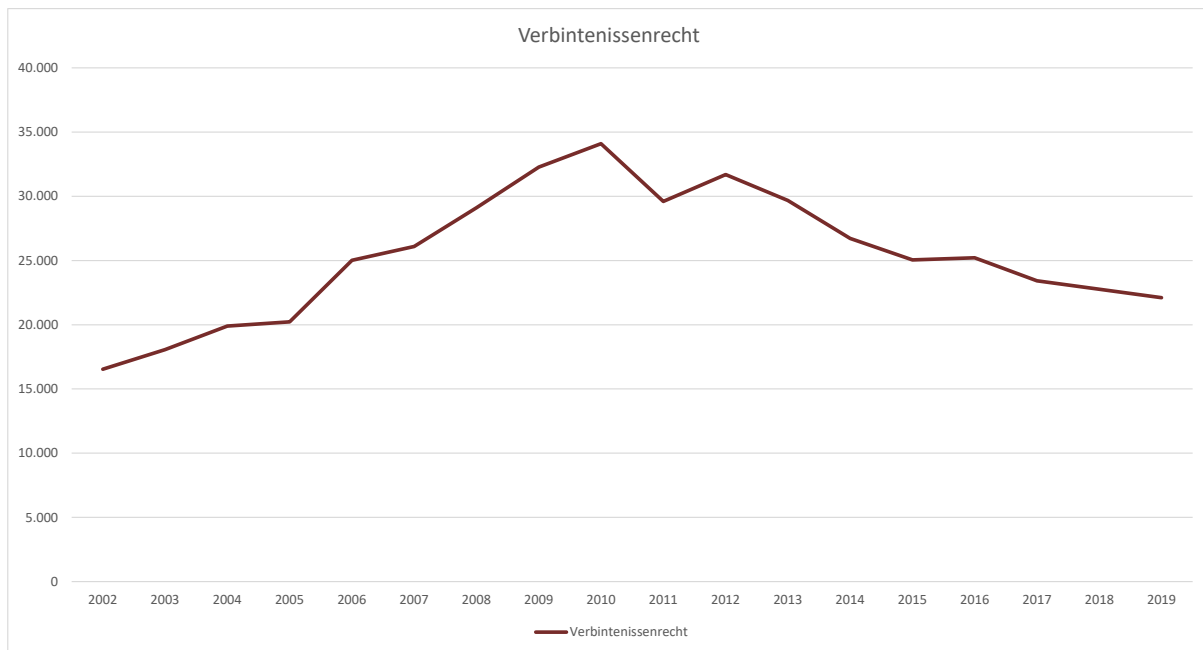
Wijzigingen Asiel- en vreemdelingenrecht	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Invoering Besluit modern migratiebeleid tot wijziging van het Vreemdelingenbesluit 2000 en na wijziging van de Vreemdelingenwet 2000 in verband met de versterking van de positie van de referent in het reguliere vreemdelingenrecht en ter versnelling van de vreemdelingenrechtelijke procedure	Gefaseerde inwerkingtreding van het Besluit modern migratiebeleid op 31 juli 2010, 19 juni 2011, 1 juni 2013 en 1 oktober 2013	Stb. 2010, 307 Kamerstukken 32052	Ministerie van JenV
Wijziging van de Vreemdelingenwet 2000 en enkele andere wetten in verband met de versterking van de positie van de referent in het reguliere vreemdelingenrecht en versnelling van de vreemdelingenrechtelijke procedure (Wet modern migratiebeleid)	1 juni 2013	Stb. 2010, 290 Kamerstukken 32052	Ministerie van JenV

Psychiatrisch-patiëntenrecht

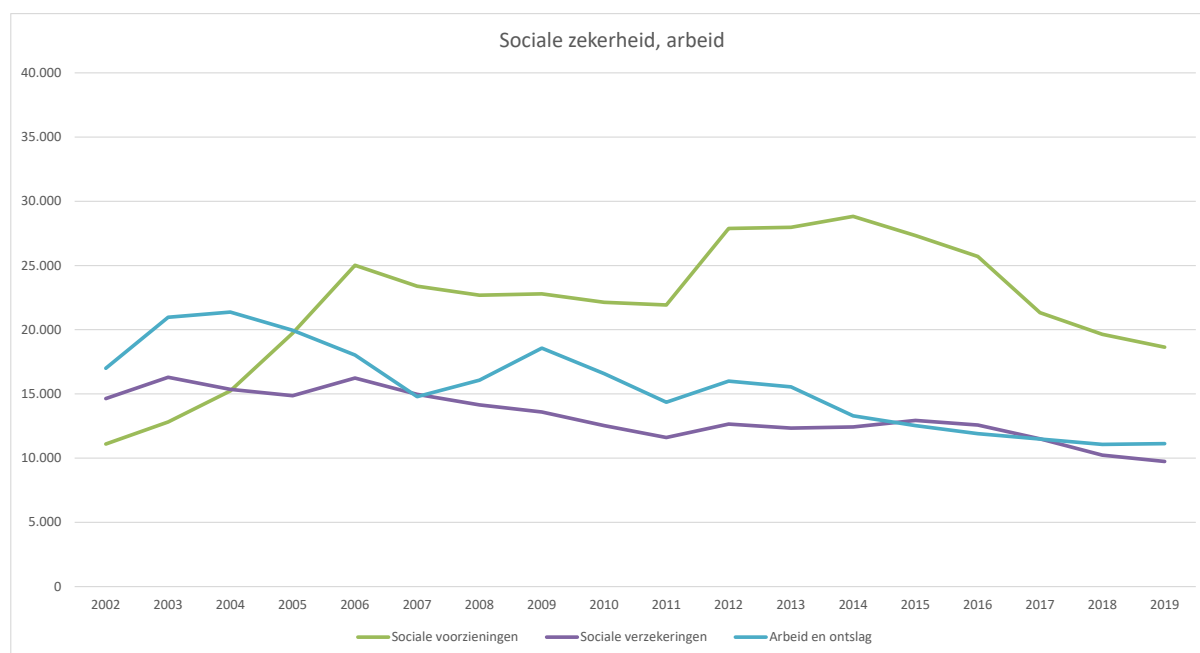
Wijzigingen Psychiatrisch-patiëntenrecht	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Wijziging van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen ter invoering van de mogelijkheid patiënten buiten de inrichting te behandelen ter afwending van gevaar dat zonder behandeling slechts in een inrichting kan worden afgewend, en de invoering van een observatiemachtiging. (voorwaardelijke machtiging en observatiemachtiging)	1 januari 2004	Stb. 2002, 431. Kamerstukken 27289 Gedeeltelijke inwerkingtreding. Zie Stb. 2003, 467 en Stb. 2005, 492	Ministerie van VWS
Wijziging van de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet BOPZ) in verband met de voorwaardelijke machtiging	1 januari 2006	Stb. 2002, 431 Kamerstukken 27289 Stb. 2005, 95 Kamerstukken 29363	Ministerie van VWS
Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg	1 januari 2020	Stb. 2018, 94 samen met Stb. 2018, 37 Kamerstukken 34797 samen met 32399	Ministerie van VWS
Wet zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten	1 januari 2020	Stb. 2018, 94 samen met Stb. 2018, 36 Kamerstukken 34797 samen met 31996	Ministerie van VWS

Verbintenissenrecht

Wijzigingen verbintenissenrecht	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Inwerkingtreding wet tot wijziging van de Zorgverzekeringswet, de Wet op de zorgtoeslag en enige andere wetten, houdende maatregelen om ook wanbetalers voor hun zorgverzekering te laten betalen (structurele maatregelen wanbetalers zorgverzekering)	1 september 2009	Stb. 2009, 356 Kamerstukken 31736	Ministerie van VWS
Vaststelling en invoering van Boek 10 (Internationaal privaatrecht) van het Burgerlijk Wetboek (Vaststellings- en Invoeringswet Boek 10 Burgerlijk Wetboek)	1 januari 2012	Stb. 2011, 272 Kamerstukken 32137	Ministerie van JenV
Inwerkingtreding wet tot wijziging Zorgverzekeringswet, enz. (verbetering wanbetalersmaatregelen)	1 januari 2016	Stb. 2015, 503 samen met Stb. 2015, 502 Kamerstukken 34319 samen met 33683	Ministerie van VWS

Sociale zekerheid, arbeid

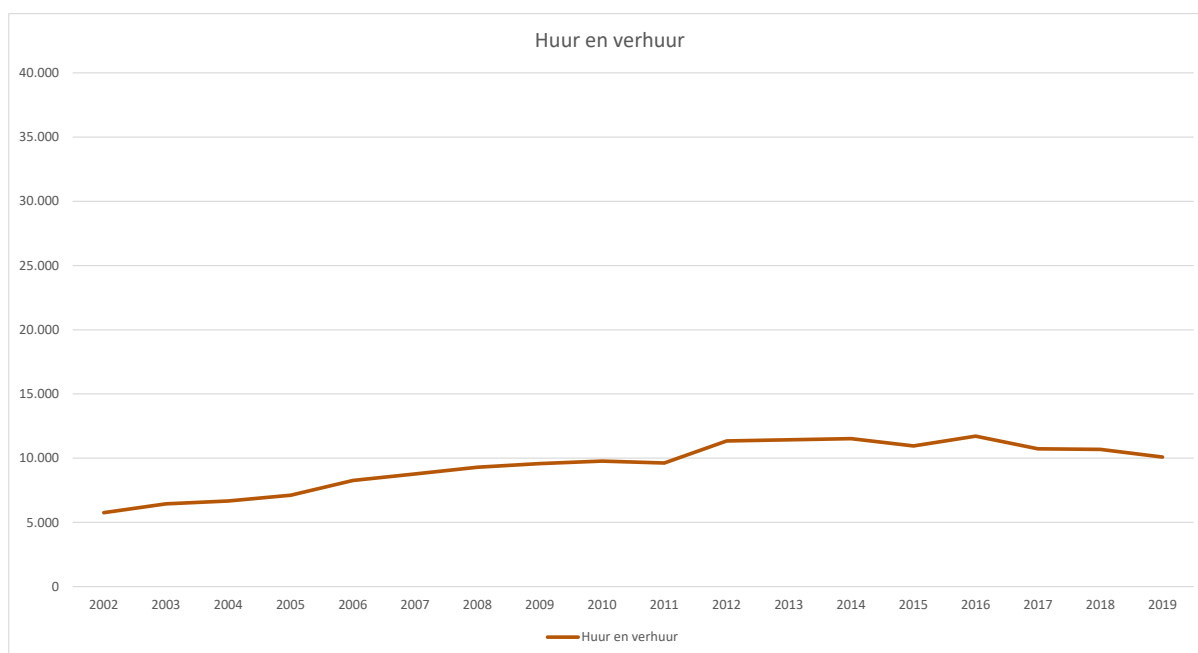
Wijzigingen sociaal zekerheidsrecht en arbeid	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Wijziging van de Arbeidstijdenwet tot invoering van werkgeversaansprakelijkheid voor overtredingen van bestuurders, zijnde werknemers	23 juli 2002	Stb. 2002, 238 Kamerstukken 28146	Ministerie van SZW
Invoering van de Wet Werk en Bijstand	1 januari 2004	Stb. 2003, 375 Kamerstukken 28870	Ministerie van SZW
Wijziging van de Werkloosheidswet (hierna: WW) in verband met afschaffing van de vervolgitkering om zo de werkloosheidslasten terug te dringen	1 januari 2004	Stb. 2003, 546 Kamerstukken 29268	Ministerie van SZW
Wijziging van de claimbeoordeling van het Schattingsbesluit arbeidsongeschiktheidswetten zodat het makkelijker wordt functies te vinden die degene die een arbeidsongeschiktheidsuitkering claimt met zijn mogelijkheden nog kan vervullen, waarbij een maatmaninkomensgarantie geldt	1 oktober 2004	Stb. 2004, 434	Ministerie van SZW
Invoering Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (hierna: WIA) ter vervanging van de Wet arbeidsongeschiktheid (WAO)	29 december 2005 (gedeeltelijke inwerkingtreding, zie Stb. 2005, 619)	Stb. 2005, 572 Kamerstukken 30034	Ministerie van SZW
Wijziging van o.a. de Algemene Ouderdomswet (hierna: AOW) en de Wet werk en	1 januari 2006 (m.u.v. de artikelen V en VI die	Stb. 2005, 713. Kamerstukken 30314	Ministerie van SZW

arbeidsondersteuning jonggehandicapten (hierna: Wajong) om te voorzien in een structurele tegemoetkoming voor personen die een uitkering ontvangen op grond van de AOW of de Wajong	terugwerken tot en met 1 januari 2005).		
Wijziging van de WW en enige andere wetten in verband met de wijziging van het WW-stelsel (Wet wijziging WW-stelsel). Met dit voorstel wordt beoogd de WW meer activerend te maken, een beter preventiebeleid te creëren en de WW te dereguleren en inzichtelijker te maken	30 juni 2006 – 1 mei 2007	Stb. 2006, 303 Kamerstukken 30370 Per 1 januari 2015 vervangen door de Wmo 2015 (Stb. 2014, 280)	Ministerie van SZW
Invoering Wet maatschappelijke ondersteuning	1 januari 2007	Stb. 2006, 351 Kamerstukken 30131	Ministerie van VWS
Wijziging van enkele socialezekerheidswetten teneinde de Sociale verzekeringsbank en het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV) de mogelijkheid te geven om van terugvordering af te zien door medewerking aan voorstellen tot schuldregeling	19 december 2008	Stb. 2008, 510. Kamerstukken 31586	Ministerie van SZW
Invoering Wet Investeren in Jongeren. Hiermee wordt een duurzame arbeidsinschakeling van jongeren tot 27 jaar bevorderd	1 oktober 2009	Stb. 2009, 282. Kamerstukken 31775 Regeling vervallen per 1 januari 2012	Ministerie van SZW
Wijziging van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten in verband met het bevorderen van de participatie van jonggehandicapten door werk en arbeidsondersteuning	1 januari 2010	Stb. 2009, 580 Kamerstukken 31780	Ministerie van SZW
Wijziging van de Algemene Kinderbijslagwet (hierna: AKW) door het recht op kinderbijslag voor jongeren van 16 of 17 jaar afhankelijk te stellen van het volgen van een volledig onderwijsprogramma dat is gericht op het behalen van een startkwalificatie	1 januari 2010	Stb 2010, 74 Kamerstukken 31890	Ministerie van VWS
Wijziging van de Wet Werk en Bijstand en samenvoeging van die wet met de Wet investeren in jongeren gericht op bevordering van deelname aan de arbeidsmarkt en vergroting van de eigen verantwoordelijkheid van uitkeringsgerechtigden	1 januari 2012 – 1 januari 2013	Stb. 2011, 650 Kamerstukken 32815 Gefaseerde inwerkingtreding op 1 januari 2012, 1 april 2012, 1 juli 2012 en 1 januari 2013	Ministerie van SZW

Wijziging van het Besluit zorgaanspraken Algemene Wet Bijzondere Zaken (AWBZ) in verband met de afschaffing van de contracteerplicht voor intramurale zorg, alsmede wijziging van het Zorgindicatiebesluit in verband met de beperking van de strekking van het indicatiebesluit	1 januari 2012	<i>Stb.</i> 2011, 665 Kamerstukken 32383	Ministerie van VWS
Wijziging van enkele socialezekerheidswetten in verband met aanpassing van de hoogte van de uitkering aan het woonland (Wet woonlandbeginsel in de sociale zekerheid)	1 juli 2012	<i>Stb.</i> 2012, 198 Kamerstukken 32878 Gedeeltelijke inwerkingtreding, zie <i>Stb.</i> 2012, 206	Ministerie van SZW
Wijziging van de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen i.v.m. het aanbrengen van grondslagen die hervorming van en bezuiniging op de kinderopvangtoeslag mogelijk maken en i.v.m. het incorporeren van de tegemoetkoming in de kosten van kinderopvang van de gemeente en het UWV in de kinderopvangtoeslag	5 september 2012 en 1 januari 2013	<i>Stb.</i> 2012, 327 Kamerstukken 33212	Ministerie van SZW
Wijziging van o.m. de Algemene kinderbijslagwet, de Algemene nabestaandenwet, de Algemene Ouderdomswet en de Toeslagenwet, inhoudende een regeling in de sociale zekerheid van de rechtsgevolgen van het niet aantonen van de leefsituatie na het aanbod van een huisbezoek	1 januari 2013	<i>Stb.</i> 2012, 463 Kamerstukken 31929	Ministerie van SZW
Wijziging van verschillende wetten in verband met de vereenvoudiging van de uitvoering van deze wetten door het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (Wet vereenvoudiging regelingen UVW)	1 januari 2013	<i>Stb.</i> 2012, 675 Kamerstukken 33327	Ministerie van SZW
Wet aanscherping handhaving en sanctiebeleid SZW-wetgeving door wijziging van o.m. de Wet Werk en Bijstand	1 januari 2013	<i>Stb.</i> 2012, 462 Kamerstukken 33207	Ministerie van SZW
Wijziging van verschillende wetten in verband met de hervorming van het ontslagrecht, wijziging van de rechtspositie van flexwerkers en wijziging van verschillende wetten in verband met het aanpassen van de Werkloosheidswet, het verruimen van de openstelling	1 juli 2014	Belangrijke delen van deze wet zijn op 1 januari 2015 in werking getreden. Op 1 juli 2014 zijn in werking getreden de artikelen zoals genoemd in <i>Stb.</i> 2014, 274. Kamerstukken 33818	Ministerie van SZW

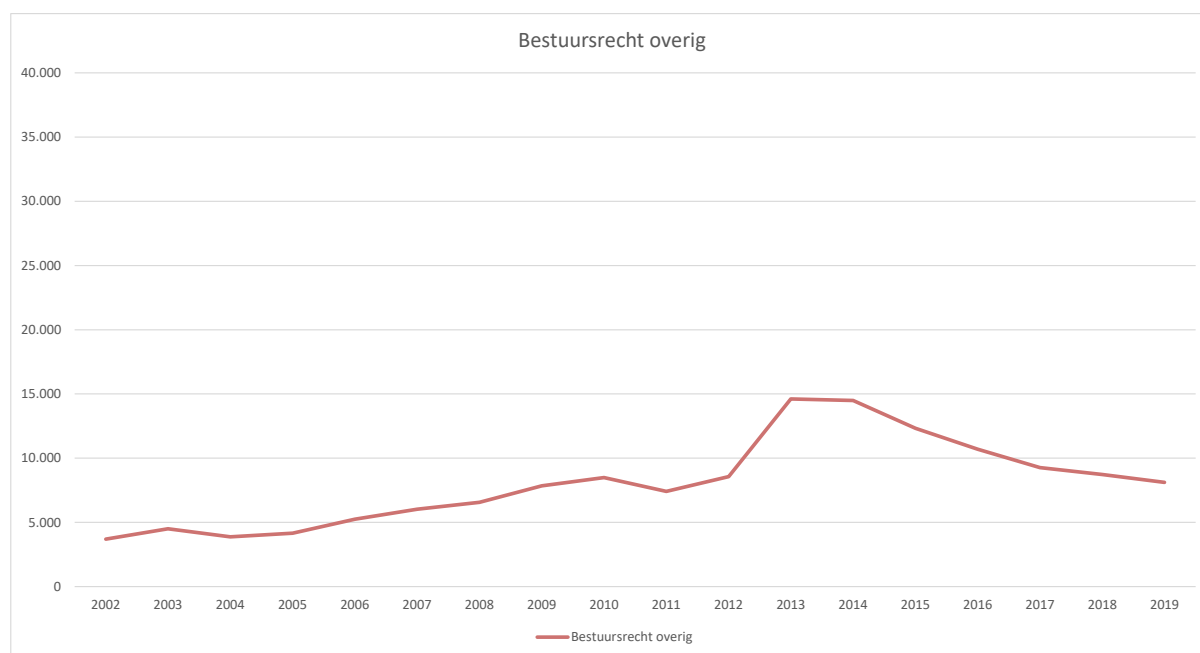
van de Wet inkomensvoorziening oudere werklozen en de beperking van het toegang tot de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (Wet werk en zekerheid)			
Inwerkingtreding Wmo 2015 ter vervanging van de Wmo 2007	19 juli 2014	<i>Stb.</i> 2014, 280. Kamerstukken 33841	Ministerie van VWS
Wijziging van de AKW, de Wet op het kindgebonden budget, de Wwb, de Wet inkomstenbelasting 2001, de Wet studiefinanciering 2000 en enige andere wetten in verband met hervorming en versoering van de kindregelingen (Wet hervorming kindregelingen)	1 januari 2015	<i>Stb.</i> 2014, 227. Kamerstukken 33716 Gedeeltelijke inwerkingtreding. Zie <i>Stb.</i> 2014, 228, <i>Stb.</i> 2014, 271, <i>Stb.</i> 2014, 523 en <i>Stb.</i> 2015, 241.	Ministerie van SZW
Wijziging van de Wwb, de Wet sociale werkvoorziening, de Wajong en enige andere wetten gericht op bevordering deelname aan de arbeidsmarkt voor mensen met arbeidsvermogen en harmonisatie van deze regelingen (Invoeringswet Participatiewet)	1 januari 2015	<i>Stb.</i> 2014, 270. Dossier: 33161 Gedeeltelijke inwerkingtreding. Zie <i>Stb.</i> 2014, 271, <i>Stb.</i> 2014, 523 en <i>Stb.</i> 2015, 241	Ministerie van SZW
Inwerkingtreding van Wet werk en zekerheid inhoudende een hervorming van het ontslagrecht, wijziging van de rechtspositie van flexwerkers en wijziging van verschillende wetten in verband met het aanpassen van de Werkloosheidswet, het verruimen van de openstelling van de Wet inkomensvoorziening oudere werklozen en de beperking van de toegang tot de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers	1 juli 2015	<i>Stb.</i> 2014, 216. Dossier: 33818 Gedeeltelijke inwerkingtreding. Zie <i>Stb.</i> 2014, 274 en <i>Stb.</i> 2015, 173.	Ministerie van SZW

Huur en verhuur

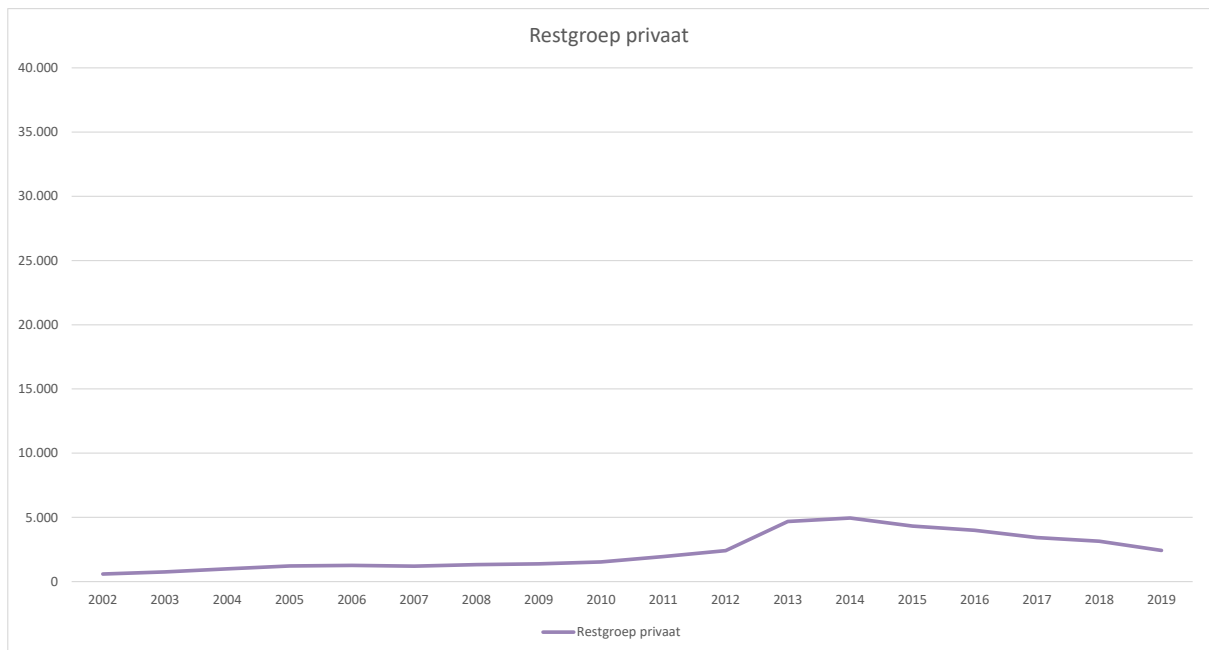
Wijzigingen sociaal zekerheidsrecht en arbeid	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Inwerkingtreding Besluit houdende nadere regels over het toepassingsbereik van de vermindering van de verhuurderheffing op grond van de Wet maatregelen woningmarkt 2014 II en een aanpassing van de inkomensgrenzen (Besluit vermindering verhuurderheffing 2014)	1 januari 2014	Stb. 2013, 584	Ministerie van BZK
Inwerkingtreding wet tot wijziging van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek en enkele andere wetten in verband met het stellen van nadere huurmaatregelen tot verdere bevordering van de doorstroming op de huurmarkt (Wet doorstroming huurmarkt 2015)	1 januari 2017	Stb. 2016, 158 samen met Stb. 2016, 124 Kamerstukken 34373 samen met 34374	Ministerie van BZK

Bestuursrecht overig

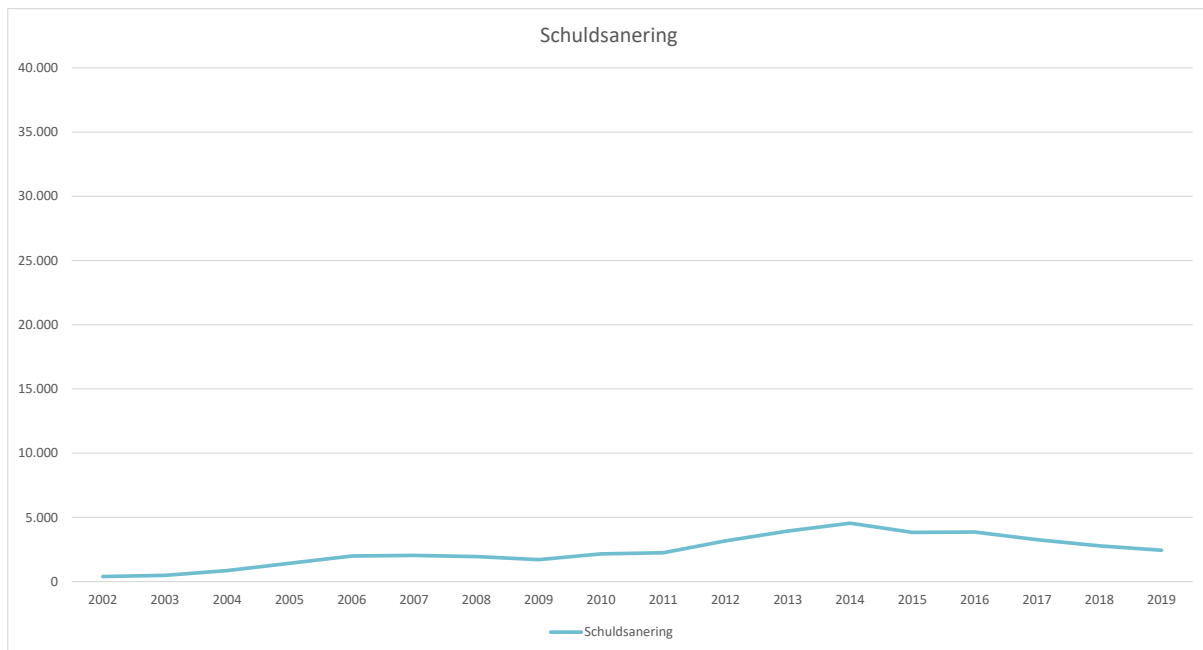

Wijzigingen bestuursrecht overig	Datum inwerkingtreding	Kamerstukken	Organisatie
Wet bestuurlijke boete Arbeidstijdenwet	1 oktober 2004	Stb. 2004, 323 Kamerstukken 29000	Ministerie van SZW
Invoering van de Wet ruimtelijke ordening: nieuw wettelijke regime met betrekking tot de ruimtelijke ordening	1 juli 2008	Stb. 2006, 566 Kamerstukken 28916	Ministerie van VROM
Invoering van de Wet inzake maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast (wijziging van de Gemeentewet, het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering): nieuwe bevoegdheden om op te treden bij ernstige gevallen van stelselmatig overlast in de publieke ruimte	1 september 2010	Stb. 2010, 325 Kamerstukken 31467	Ministerie van BZK

Restgroep privaat

Schuldsanering

Wijzigingen sociaal zekerheidsrecht (sociale voorzieningen en verzekeringen)	Datum inwerkingtreding	Vindplaats	Organisatie
Wijziging van de regeling van de sanering van schulden van natuurlijke personen in de Faillissementswet. Dit wetsvoorstel strekt ertoe deze regeling te vereenvoudigen en de toegang tot de regeling beter te beheersen door de toegang te beperken tot die schuldenaren die 'er klaar voor zijn' en door de werklast voor de rechterlijke macht en de bewindvoerders te verlichten door o.a. in te zetten op het minnelijk traject en hogere eisen te stellen aan de schuldenaar en het schuldsaneringsverzoek	1 januari 2008	Stb. 2007, 192. Kamerstukken 29942	Ministerie van JenV

Bijlage: aantallen afgegeven toevoegingen naar rechtsgebied 2002 - 2019

Soort toevoeging	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Straf (verdachten)	72.340	81.416	84.504	84.308	90.561	92.309	95.426	93.651	87.106	87.210	95.505	97.601	99.392	100.408	96.850	94.192	88.890	88.174
Personen- en familierecht ((echt)sch.	54.598	59.432	62.683	61.431	73.324	71.333	75.778	78.154	84.989	84.361	92.946	82.110	69.108	65.536	64.520	60.368	57.738	53.996
Asielrecht	52.455	32.927	22.984	20.767	21.389	15.963	19.175	25.164	29.721	28.855	24.736	20.976	27.528	31.856	45.515	31.376	33.184	35.574
Psychiatrisch patiëntenrecht	13.318	14.372	16.398	16.858	17.603	18.067	19.188	20.309	20.945	22.003	23.204	23.747	25.048	25.990	26.944	27.922	28.952	32.219
Personen- en familierecht overig	7.694	9.375	9.907	11.512	14.707	16.680	19.039	19.979	16.929	13.878	15.544	25.595	24.650	24.308	26.922	27.075	27.300	26.118
Straf (overig)	9.456	10.017	11.382	13.799	16.579	18.918	20.014	20.451	19.492	19.077	21.141	23.586	24.267	24.489	24.700	25.132	25.188	25.503
Verbintenissenrecht	16.544	18.060	19.902	20.227	25.022	26.100	29.108	32.271	34.094	29.610	31.692	29.674	26.728	25.045	25.218	23.414	22.762	22.104
Sociale voorzieningen	11.094	12.812	15.238	19.725	25.013	23.389	22.689	22.789	22.134	21.927	27.883	27.979	28.827	27.331	25.709	21.329	19.645	18.639
Vreemdelingenrecht	24.133	28.746	24.006	26.122	28.825	24.370	23.257	22.868	20.452	23.054	25.085	23.506	21.282	17.673	18.110	18.213	19.399	18.300
Arbeid en ontslag	17.000	20.969	21.374	19.956	18.033	14.788	16.065	18.571	16.581	14.360	15.991	15.543	13.294	12.535	11.904	11.491	11.069	11.135
Huur en verhuur	5.751	6.437	6.675	7.116	8.270	8.767	9.297	9.576	9.781	9.631	11.340	11.426	11.523	10.954	11.709	10.727	10.685	10.090
Sociale verzekeringen	14.645	16.290	15.355	14.860	16.233	14.966	14.149	13.599	12.528	11.607	12.647	12.335	12.424	12.934	12.582	11.496	10.235	9.739
Bestuursrecht overig	3.690	4.509	3.875	4.157	5.255	6.026	6.558	7.842	8.494	7.409	8.571	14.610	14.495	12.324	10.703	9.261	8.726	8.110
Vreemdelingenbewaring	21.566	23.599	23.771	23.161	28.291	23.345	23.426	21.118	20.331	16.896	14.275	9.833	7.274	5.030	5.169	6.792	7.873	8.086
Restgroep privaat	597	757	988	1.222	1.264	1.208	1.327	1.388	1.538	1.955	2.407	4.678	4.957	4.328	3.988	3.435	3.140	2.421
Schuldsanering	394	483	852	1.433	2.001	2.044	1.946	1.707	2.163	2.241	3.172	3.928	4.553	3.838	3.859	3.264	2.788	2.436
Erfrecht	495	550	535	572	733	722	862	905	1.002	956	1.043	1.196	1.108	1.154	1.348	1.249	1.223	1.291
Wonen	1.066	1.175	1.426	1.523	1.744	1.289	1.141	1.175	1.071	704	651	786	766	712	723	673	802	910
Fiscaal recht	295	263	298	365	676	925	1.125	1.200	1.359	980	913	1.130	1.195	1.330	1.103	755	637	506
Goederenrecht	154	122	132	123	173	187	218	240	256	215	256	505	545	646	549	443	429	368
Faillissementsrecht	371	523	664	820	849	880	874	809	581	334	390	785	855	643	473	412	290	296
Ambtenarenrecht	441	572	731	732	776	581	629	627	599	601	603	487	416	397	371	296	253	248
Wet tijdelijk huisverbod	0	0	0	0	0	0	0	185	345	247	339	286	272	266	258	294	229	260
Milieurecht	0	0	0	0	0	0	398	320	250	207	222	245	249	216	201	170	139	110
Onjuist of niet gecodeerd	109	67	36	135	360	35	23	37	15	37	58	198	77	14	14	15	21	27
Totaal regulier	328.206	343.473	343.716	350.924	397.681	382.892	401.712	414.935	412.756	398.355	430.614	432.745	420.833	409.957	419.442	389.794	381.597	376.660
Lichte adviestoevoegingen				3.363	16.894	18.366	15.294	13.792	9.884	8.311	10.578	9.990	10.190	9.603	9.054	8.529	8.351	8.390
Mediationtoevoegingen				187	4.565	5.524	6.866	7.330	7.341	8.501	10.386	13.425	15.253	17.209	17.295	17.215	16.580	
Totaal regulier, lat, mediation	328.206	343.473	343.716	354.287	414.762	405.823	422.530	435.593	429.970	414.007	449.693	453.121	444.448	434.813	445.705	415.618	407.163	401.630